

57
НЗ4

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том VII

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КІЇВ — 1959

Goduyń Z., Badania avifauny północnej krawędzi Podola, Kosmos, A, t. LXIV, zeszyt I, 1939.

Miczynski K., Spostrzeżenia nad przylotem i odlotem ptaków w Dublanach i okolicy, Zoológia Poloniae, vol. I, Fase, 2, Lwów, 1936.

Sokołowski J., Ptaki ziem Polskich, t. I, Poznań, 1936.

Sokołowski J., Drop (*Otis tarda* L.) w Polsce, Kraków, 1939.

ИЗМЕНЕНИЯ В ОРНИТОФАУНЕ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ В ХХ СТ.

Ф. И. Страутман

Резюме

В связи с активизацией деятельности человека на водоемах, вырубкой старых лесов, распашкой степей и прямым преследованием со стороны человека сократились численность и ареалы многих видов птиц (серый гусь — *Anser anser*, дрофа — *Otis tarda*, глухарь — *Tetrao urogallus*, хищные птицы — *Accipitres* и др.).

Наряду с этим наблюдается расселение с севера и юга, увеличение численности и появление на гнездовые новых видов птиц: дрозда-рябинника (*Turdus pilaris*), серого сорокопута (*Lanius excubitor*), кольчастой горлицы (*Streptopelia decaocto*), сирийского дятла (*Dendrocopos syriacus*), канареичного вьюрка (*Serinus canaria*).

CHANGES IN THE ORNITHOFAUNA OF THE WESTERN REGIONS OF THE UKRAINIAN SSR DURING THE XX CENTURY

F. I. Strautman

Summary

In connection with the increasing of human activity on water bodies, the felling of old forests, tillage of steppe-land and direct persecution by man, there has been a decrease in the number and a restriction in the areas of many bird species (*Anser anser*, *Otis tarda*, *Tetrao urogallus*, *Accipitres* and others).

There has also been an immigration from the north and the south, an increase in numbers and nesting places on the part of *Turdus pilaris*, *Lanius excubitor*, *Streptopelia decaocto*, *Dendrocopos syriacus* and *Serinus canaria*.

ЗООЛОГІЯ

РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРІОФАУНИ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ВІТЧИЗНЯМИМИ ЗООЛОГАМИ*

К. А. Татаринов

Значення ссавців у народному господарстві двояке. З одного боку, вони приносять користь, даючи цінну сировину для хутробо́бної та інших галузей легкої промисловості, а також знищуючи шкідливих тварин, а з другого — завдають сільському і лісовому господарству шкоди. В залежності від змін у співвідношенні різних галузей народного господарства змінюється роль фауни в ньому. Саме тому проблема вивчення і раціонального використання теріофауни не перестає бути актуальну.

Вітчизняні зоологи-теріологи наполегливо вивчають фауну ссавців усіх ландшафтно-зональних угруповань СРСР. За період з 1946 р. по 1956 р. особливо розширились дослідження регіональних фаун. За останні роки наша зоологічна література збагачилася такими цінними монографічними працями, як «Звери Казахстана» (1953) А. В. Афанас'єва та інших, «Млекопитающие Белорусской ССР» (1955) І. Н. Сержаніна, «Млекопитающие Монгольской Народной Республики» (1955) А. Г. Банникова, «Фауна позвоночных животных Бадхыза» (1956) В. Г. Гептнера, «Млекопитающие Эстонской ССР» (1957) Ю. М. Ауль з співавторами та ін. в яких дано грунтовний аналіз місцевих теріофаун та їх значення в економіці природи і в народному господарстві того або іншого району Радянського Союзу.

Зведення про фауну ссавців України опублікував харківський зоолог О. О. Мигулін у книзі «Звірі УРСР» (1938). В цій праці, написаній на підставі багаторічних досліджень автора, описано 83 види ссавців, переважно із східних районів республіки і частково з правобережжя Дніпра. Після цього з короткими зведеннями по ссавцях України виступив О. П. Корнеєв, який видав «Відзначник звірів УРСР» (1952). В ньому описано 101 вид звірів,

* Доповідь, прочитана на війзній сесії Відділу біологічних наук АН УРСР у Львові 14 жовтня 1956 р.

наведені загальні відомості про їх поширення, спосіб життя і значення в економіці природи.

Теріофауна західних областей України вітчизняними зоологами досліджується порівняно недавно, лише з часу їх возз'єднання в 1939 р. з Радянською Україною. Наймолодша — Закарпатська область республіки увійшла до складу УРСР лише в 1945 р.

З кінця XIX і початку XX ст. зоологи Польщі, Чехословаччини та інших суміжних країн вивчали теріофауну колишньої Галичини, Буковини і Закарпатської Русі. Результати цих досліджень були опубліковані в працях таких авторів, як Кромер (1555), Циганський (1584), Ржачинський (1721), Рафінеску (1820), Анджеїловський (1823), Ейхвальд (1830), Завадський (1840), Водзіцький (1851), Плятер (1852), Петруський (1853), Новицький (1866), Валецький (1884), Мехелі (1900), Дибовський (1903), Стах (1919—1920), Ломницький (1920), Грохмалицький (1920), Федорович (1928), Незабитовський (1933, 1934), Кунце (1933, 1937, 1938) та інші.

Проте в цих працях не підсумовані результати досліджень, не зроблено критичних узагальнень, вони не є зведеннями навіть для свого часу. В більшості з цих праць наведені лише короткі списки виявлених видів ссавців без зазначення їх біологічних особливостей.

Необхідність широкого дослідження фауни західних областей УРСР була підкреслена в резолюції Республіканської наради зоологів, скликаної з ініціативи Інституту зоології АН УРСР в листопаді 1950 р. для обговорення проблеми вивчення фауни Української РСР. В резолюції було підкреслено, що грунтовне дослідження фауни маловивчених районів, розташованих в західній частині України (Українські Карпати і всі рівнинні території між Тисою на півдні та Прип'яттю на півночі), є першочерговим завданням, яке мусить бути розв'язане в найближчий час.

Враховуючи зазначені обставини, вітчизняні зоологи-теріологи розпочали планомірні, в тому числі стаціонарні, дослідження звірів західної частини України, виходячи з принципів ландшафтно-зонального вчення О. І. Воєйкова, В. В. Докучаєва, Л. С. Берга, яке дозволяє визначити роль ссавців у окремих біоценозах і їх економічне значення.

В межах західних областей УРСР можна чітко визначити три природно-ландшафтні зони: гірські райони (Українські Карпати), лісостепові райони (західноукраїнський Лісостеп в басейні Тиси, Дністра і Західного Бугу), поліські райони (західноволинське Полісся в басейні Прип'яті). Відповідно до цих природно-ландшафтних зон ми (Татаринов, 1954д) пропонуємо таке зоогеографічне районування території західних областей УРСР:

- 1) Карпатський гірсько-лісовий район;
- 2) Закарпатсько-Подільський лісостеповий район;
- 3) Волинський озерно-лісовий район.

Огляд вивчення теріофауни зазначеної території України вітчизняними зоологами за період з 1939 по 1956 р. зроблений з урахуванням досліджень кожної природно-ландшафтної зони.

Фауну звірів Українських Карпат з радянських зоологів першим почали досліджувати співробітники кафедри зоології хребетних тварин Львівського державного університету під керівництвом Ф. І. Страутмана.

В 1947 р. М. Г. Янушевич публікує короткий список звірів гірських районів Закарпаття — всього 27 видів, а в 1948 р. Ф. І. Страутман і М. Г. Янушевич виступають з статтею «Про коливання кількості деяких тварин на південних схилах Східних Карпат», в якій показана провідна роль насіння бука в ланцюгу живлення багатьох хребетних тварин, насамперед гризунів. Аналізуючи трофічні зв'язки, автори показують, що в роки, врожайні на букові горіхи, різко збільшується кількість мишовидних гризунів, а це в свою чергу зумовлює зростання чисельності інших видів певного (лісового) біоценозу. Стаття Ф. І. Страутмана і М. Г. Янушевич відіграла велику роль у визначенні напряму дальших спостережень не тільки теріофауни Карпат, а й теріофауни всіх західних областей УРСР і є прикладом грунтовної оригінальної наукової праці.

В 1949 р. В. С. Левицька публікує статтю «Матеріали про гризунів-шкідників культурних посівів гірської частини Іршавської округи Закарпатської області», в якій аналізує динаміку таких гризунів-шкідників, як жовтогорла, хатня і польова миші, сіра і лісова полівки. Стаття В. С. Левицької базується на великому фактичному матеріалі і є першою працею, що висвітлює причини міграції лісовых мишовидних гризунів з лісовых біоценозів у межі окультуреного ландшафту.

Ф. І. Страутман і К. А. Татаринов в 1949 р. друкують статтю по фауні хребетних тварин (в тому числі ссавців) пояса криволісся Східних Карпат. Для цього своєрідного високогірного пояса зазначені автори вказують 28 видів ссавців, вперше у вітчизняній літературі приділяючи увагу типовим високогірним видам — бурозубці альпійській (*Sorex alpinus Schinz*) та полівці сніговій (*Chionomys nivalis Martins*), вказуючи поряд з цим на поширення в карпатських стланцях вовчка лісового (*Dyromys nitedula* Pall.), білки карпатської (*Sciurus v. carpathicus* Pi et g.), полівки підземної (*Microtus subterraneus* De Sel. Long.), полівки темної (*Microtus agrestis* L.) та кількох видів рукокрилих, хижаків і парнокопитних. Співробітник Інституту зоології Академії наук Української РСР І. Т. Сокур у 1949 р. публікує замітку «Нові матеріали до фауни ссавців Закарпатської області», де говорить про вертикальне (зональне) поширення звірів у Карпатах. Для Закарпатської області цей автор вказує 54 види звірів. В зазначеній статті І. Т. Сокур перший з радянських дослідників-теріологів описує деякі елементи біології, а також поширення щура малого водяного (*Arvicola terrestris scherman* Shaw). І. Д. Шнarevich в 1950 р. опублікував працю «Об ареалах карпатських бе-

лок», в якій розглядає поширення в Карпатах двох підвидів білок: *Sciurus vulgaris fuscoater* Altum і *Sciurus vulgaris carpathicus* Piętг.

В 1951 і 1952 рр. І. Т. Сокур виступає з двома працями про поширення звірів в Українських Карпатах. Слід відзначити, що його стаття «До питання про зоогеографічну характеристику Радянських Карпат» (1951) є однією з перших по зоогеографічному районуванню цієї гірської країни і заслуговує на увагу.

На жаль, брошура І. Т. Сокура «Звірі Радянських Карпат і їх господарське значення» (1952) складена без глибокого аналізу наявних матеріалів. В цю брошуру включені види, які у гірсько-карпатських районах до цього часу ні самим автором, ні іншими дослідниками не виявлені. Це насамперед кілька видів рукокрилих: нічниця Іконникова (*Myotis ikonnikovi* Ognev), нічниця війчаста (*M. nattereri* Kühn.), нічниця триколірна (*M. emarginatus* Geoff.), а також тхір степовий (*Putorius eversmanni* Less.), хом'як звичайний (*Cricetus cricetus* L.), хом'ячок сірий (*Cricetulus migratorius* Pall.), ондатра (*Ondatra zibethica* L.) та деякі інші.

К. А. Татаринов в 1952 р. публікує статтю «Фауна и хозяйственное значение насекомоядных и рукокрылых Советских Карпат и Прикарпатья», в якій дає загальний огляд фауни цих груп ссавців, коротку характеристику промислових запасів крота, поширення комахоїдних і рукокрилих по різних ландшафтах Карпат та їх кількісне співвідношення.

В 1953 р. ужгородський зоолог І. І. Колюшев виступає з статтею «Краткий очерк фауны грызунов Закарпатской области»*, зазначаючи для обслідуваної території 21 вид гризунів, вперше вказуючи для гірських районів Карпат мишівку лісову (*Sicista betulina* Pall.). В цій статті заслуговує на увагу аналіз видового складу мишовидних гризунів у різних стаціях та чисельності окремих видів. В тому ж році О. О. Конюхович видає працю «Фауна охотничье-промышленных животных Закарпатской области»*. Очевидно, внаслідок короткочасного перебування в Закарпатті і недостатнього аналізу матеріалів автор не зміг об'єктивно виявити систематичне положення деяких видів промислових звірів. Як показали пізніші дослідження, О. О. Конюхович допустив помилки у визначенні підвіду норки, степового тхора, не зазначив підвідою належності ласки, лисиці. Крім того, степовий тхір був вказанний для Закарпаття без достатніх підстав. З опублікованих О. О. Конюховичем матеріалів певний інтерес являють відомості про якість хутра деяких видів. Всі інші дані дуже обмежені.

В цьому ж році виходить праця І. Ф. Андреєва «Материалы к изучению фауны птиц и млекопитающих Прикарпатья». Але вона побудована на незначному фактичному матеріалі, у зв'язку з чим містить ряд сумнівних і помилкових тверджень автора.

Так, І. Ф. Андреєв пише, що їжак у горах не зустрічається, а кріт не йде високо в гори, хоч добре відомо, що цей звірок густо населяє всі карпатські полонини, доходячи до висоти 2000 м н.р.м. З рукокрилих І. Ф. Андреєв наводить лише чотири види, не зазначаючи таких звичайних видів, до того ж представлених великою кількістю особин, як малий підковоніс, велика нічниця, руда вечірниця та ін. Суперечать дійсності твердження, що «норка дуже пошиrena в Прикарпатті», що «в Прикарпатті поряд з типовою формою зустрічається сибірська форма козулі», що «садова соня пошиrena в гірських лісах Прикарпаття». З гризунів чомусь не вказані рябий ховрах, темна і підземна полівки і т. ін. Не зазначено, що автор розуміє під терміном Прикарпаття. Матеріал же був зібраний в с. Щепіті Путильського району, на біологічній станції в Садгірському районі і на опорному пункті в м. Кіцмані, тобто лише в межах Чернівецької області.

В 1954 р. виходить з друку до десяти праць, присвячених карпатській теріофауні. Серед них стаття Ф. І. Страутмана і Г. О. Бенедюк «Про поширеність мишовидних гризунів у рослинних асоціаціях Боржавських полонин», в якій описана біологія п'яти видів мишовидних гризунів (жовтогорла і польова миші, сіра, темна і лісова полівки), характер поширення, чисельність та характер діяльності цих звірків у рослинних асоціаціях субальпійського пояса Українських Карпат; праці К. А. Татаринова «До питання про біологію і поширення сірої полівки у Східних Карпатах», «К распространению и биологии снежной полевки в Восточных Карпатах», «Карпаты как охотничий район». В цих працях описана аутоекологія карпатської снігової полівки, біологія сірої полівки в карпатському субальпійському поясі, наведені загальні відомості про цінні промислові види тварин Українських Карпат. М. О. Макушенко і І. Д. Шнаревич у статті «До поширення та екології деяких промислових звірів Чернівецької області» (1954) зупиняються на біології, чисельності та заготівліях найважливіших промислових видів ссавців. П. І. Молотков у цьому ж році видає замітку «Мышевидные грызуны — бич буровых лесов Закарпатья», в якій наводить факти шкідливої діяльності лісової полівки і жовтогорлої миші з лісгоспах передгірних районів Закарпатської області. І. Ф. Андреєв і П. В. Горбик в праці «Систематическая характеристика лесных мышей Прикарпатья» (1954) дають добре відомий опис двох видів лісowych мишей: *Apodemus flavicollis* Melch. та *A. silvaticus* L. і роблять висновок, що «морфологічні відмінні досить виразні у цілком дорослих індивідів». Істотним недоліком цієї праці є ігнорування досліджень інших вітчизняних зоологів, які вивчали карпатську теріофауну.

І. Д. Шнаревич в цей самий час публікує працю «Горизонтальні і вертикальні міграції карпатської білки». В ній він аналізує розподіл популяції білок по вертикалі в різні пори року та в залежності від трофічного фактора (врожаю насіння буків або

* В цій праці є дані про теріофауну лісостепової зони в басейні р. Тиси.

хвойних). Горизонтальні міграції білки спостерігаються в роки абсолютного неврожаю насіння основних деревних порід.

В 1955 р. К. А. Татаринов видає працю «До питання про вертикальне поширення ссавців у Східних Карпатах», в якій відповідно до природно-ландшафтних особливостей виділяє у Східних Карпатах три групи ландшафтів: а) ландшафти європейського широколистяного лісу, б) ландшафти темнохвойного карпатського лісу, в) ландшафти субальпійської рослинності. Автор зазначає, що найгустіше і найбільшою кількістю видів ссавців заселені ландшафти європейського широколистяного лісу. І. І. Колюшев в 1955 р. в статті «Промисловые звери Закарпатья» * дає огляд видового складу промислових ссавців, зупиняється на елементах біології окремих видів, аналізує питому вагу основних видів у заготівлях хутра.

В 1956 р. по теріофауні карпатської гірської зони виходять праці І. І. Туряніна «Матеріали по екології лесних мышевидных грызунов Закарпатской области» і «Еколого-фаунистический обзор подсемейства полевок Закарпатской области», К. А. Татаринова «Елементи екології та шкідлива діяльність рудої лісової полівки в південно-західній частині України».

Нарешті, І. Ф. Андреєв у співавторстві з П. В. Горбиком в 1956 р. видають статтю «Горные популяции лесных мышей в Карпатах». В ній автори намагаються диференціювати в наявних видах лісових мишей *Apodemus flavicollis* Melch. і *A. silvaticus* L. окремі екологічні форми, поширення яких зв'язане з певними висотами над рівнем моря. На жаль, обмеженість фактичного матеріалу знижує цінність цієї праці. П. В. Горбик у цьому ж році виступив з статтею «До екології полівки темної на Буковині», в якій описані оригінальні спостереження над цим порівняно нечисленним і ще мало вивченим видом гризунів.

З 1939 по 1956 р. було видано значну кількість наукових праць по фауні звірів західноукраїнського Лісостепу.

Першим радянським зоологом, який в 1939—1940 рр. досліджував фауну ссавців західноукраїнського Лісостепу, був співробітник Інституту зоології АН УРСР Б. М. Попов. Цей дослідник основну увагу зосередив на вивченні фауни рукокрилих. Свої оригінальні спостереження Б. М. Попов виклав у зведенні «Рукокрилі УРСР», вказавши на поширення в межах республіки 17 видів рукокрилих. Матеріали, зібрани Б. М. Поповим, використані при складанні першого тома «Фауни України» (1956).

Московський зоолог К. Н. Благосклонов у 1946 р. надрукував статтю «Особенности распространения мышевидных грызунов в западных областях Украины и южной Польше», в якій частково проаналізував стаціонарне розміщення хатньої миші, сірої полівки та деяких інших видів гризунів-шкідників.

* Ця праця стосується також промислової теріофауни лісостепової зони в басейні р. Тиси.

В. І. Абеленцев у 1950 р. опублікував цікаву замітку «О летучих мищах Закарпатської и других западных областей УССР», в якій вказує для Закарпаття 18 видів рукокрилих, детально зупинячись на діагностиці роду *Plecotus*, подаючи дві форми: *P. auritus auritus* L. та *P. auritus wardi* Thomas. Цей же автор описав екологію таких західноєвропейських і середземноморських видів рукокрилих, як підковоніс великий (*Rhinolophus ferrum-equinum* Schreb.), нічниця велика (*Myotis myotis* Bölk.), довгокрил звичайний (*Miniopterus schreibersii* Kuhl.), про спосіб життя яких у вітчизняній літературі були надто фрагментарні дані.

М. О. Постников у 1950 р. видає популярну брошуру «Охота на Львовщине», в якій досить детально зупиняється на способі життя таких промислових видів, як сірий заєць, лисиця, дика свиня та інші, в умовах лісостепових районів західних областей України, зокрема Львівської області.

В 1951 р. К. А. Татаринов виступає з трьома статтями: «Про нові місця знаходження темної полівки і полівки-економки на Україні», «Знахідки довговухої нічниці на Львівщині» та «Ондратра в верхов'ях Днестра и перспективы ее народнохозяйственного использования». В першій з них подаються відомості про біоценотичні взаємозв'язки між двома близькими видами болотяно-лучних полівок та їх поширення в районах західноукраїнського Лісостепу. В другій описана знахідка дуже рідкісного в межах Радянського Союзу виду рукокрилих — нічниці довговухої (*Myotis bechsteinii* Kuhl.). В третьій статті наведені дані про поширення та екологію ондратри в рівнинних районах західних областей УРСР і про перспективи її розведення.

В 1952 р. К. А. Татаринов видає ряд праць з різних питань теріології лісостепової зони; серед них «Нариси фауни ссавців деревних насаджень району міста Львова», «Біоценотичні фактори поширення степового тхора на заході УРСР», «Задачи реконструкції та обогащення фауни промислових зверей Львовщини» та ін.

Я. М. Васильків у цьому ж році публікує коротку замітку «До вивчення фауни мишуватих гризунів — шкідників сільськогосподарських посівів Львівської області».

В 1953 р. К. А. Татаринов публікує працю «Гризуни — шкідники сільськогосподарських культур західних і Закарпатської областей УРСР та методи боротьби з ними», в якій зробив систематичний огляд 11 видів шкідливих гризунів, їх біології та чисельності в умовах західноукраїнського Лісостепу, а також вказав найефективніші заходи боротьби з цими гризунами. Крім того, зазначений автор видав у 1953 р. статтю «Новые находки в СССР длинноухой ночницы».

В 1954 р. К. А. Татаринов у співавторстві з Л. К. Опалатенко видає працю «Екологія та господарське значення водяного щура у верхів'ях Дністра». В тому ж році К. А. Татаринов публікує такі статті, як «Териологическое районирование западных обла-

стей УССР», «Щури звичайні у верхів'ях Дністра». По фауні промислових звірів західних областей УРСР в зазначеному році виходить стаття І. Т. Сокура та К. А. Татаринова «Ондратра в західних областях УРСР і перспективи її використання».

В 1955 р. видана значна кількість наукових праць з різних питань теріофауни західноукраїнського Лісостепу. Так, О. Р. Довгань виступив з статтею «К вопросу о влиянии посева многолетних трав на динамику численности мышевидных грызунов», в якій аналізує кількісний склад сірої полівки у лісостепових рівнинних районах Закарпатської області. І. І. Турянін в праці «Материалы по экологии и эпидемиологическому значению синантропных грызунов в некоторых районах Закарпатской области» подає цінні відомості про спосіб життя таких небезпечних видів ссавців окультуреного ландшафту, як хатня миша та сірий щур. Н. А. Полушіна в авторефераті «Экология, распространение и народнохозяйственное значение семейства куньих западных областей Украинской ССР» дає критичний огляд систематики дев'яти видів родини *Mustelidae*, подає відомості про морфолого-анatomічні особливості видів, описує екологію, паразитофауну, чисельність та промисел цих цінних хутрових звірів. І. Д. Шнаревич та К. І. Янголенко видають статтю «Стационарный разподіл крота і посилення його промислу на Буковині». Л. К. Опалатенко і К. А. Татаринов публікують замітку «Ховрах європейський на Придністров'ї», в якій зупиняються на діагностиці цього виду, його поширенні та екології в придністровських районах Чернівецької області.

В 1956 р. по теріофауні лісостепових районів західних областей УРСР виходить до десяти наукових праць, зокрема К. А. Татаринова «Материалы к экологии некоторых западноевропейских млекопитающих, распространенных на Украине», монографічне зведення «Звірі західних областей України», в якому наведений еколо-систематичний огляд ссавців (78 видів), описане вертикальне поширення ссавців по ландшафтах Східних Карпат та розглянуті народногосподарське значення ссавців і перспективи перетворення промислової теріофауни. В праці є короткий нарис історії теріологічних досліджень в західних областях УРСР, наводиться карти-схеми ареалів окремих видів ссавців. Н. А. Полушіна в 1956 р. опублікувала статтю «До біології тхора чорного на заході України», а І. І. Колюшев — «Исследование фауны позвоночных животных Закарпатской области». О. О. Мигулін в 1956 р. видав працю «Зоогеографическое районування УРСР на підставі поширення ссавців». Нарешті, в цьому ж році Ф. І. Страутман і М. П. Рудишин виступають з повідомленням «Досвід масового і одночасного знищення мишевидних гризунів на полях колгоспів Львівської області», в якому наводять дані про застосування на полях усіх колгоспів Львівської області як пригади отруєного фосфідом цинку зерна. І. Д. Шнаревич і М. П. Нікітенко публікують замітку «Фауна хребетних Радянської Буковини» (1956), а І. І. Колюшев — повідомлення «Фауна наземних

хребетних Закарпатської області». З кількома дрібними теріологічними замітками виступає також і К. А. Татаринов.

Фауна звірів західноукраїнського Полісся залишається найменш вивченою. З 1939 по 1956 р. по теріофауні цієї території видано лише чотири наукові праці. І. Т. Сокур в 1950 р. публікує замітку «Нові дані про фауну дрібних ссавців західного Полісся УРСР», в якій наводить результати аналізу погадок хижих птахів, зібраних у Волинській і Ровенській областях. В 1954 р. С. М. Марін в авторефераті «Экологические условия существования речного бобра на Украине и его разведение» розповідає про колонію бобрів на р. Борковій Костопільського району Ровенської області. М. П. Рудишин в 1955 р. виступає із заміткою «До поширення ондатри на Шацьких озерах», а О. Б. Кістяківський і О. П. Корнеєв публікують працю про фауну хребетних українського Полісся і торкаються питання зоогеографічного районування цієї території.

Слід відзначити дослідження в галузі вивчення викопних ссавців, фауни антропогенових відкладів західних областей УРСР. На жаль, палеозоологічні дослідження в західних областях УРСР провадяться ще в малих масштабах, у зв'язку з чим за останнє десятиліття (1946—1956 рр.) з питань викопної теріофауни опублікована мала кількість праць.

В 1952 р. С. І. Пастернак і К. А. Татаринов видали статтю «Нові знахідки плейстоценової фауни на західному Поділлі». В ній повідомляється про розкопки на Церковній горі, поблизу м. Щирця Львівської області, під час яких були виявлені рештки п'яти мамонтів, піщаного ведмедя, первісного коня. В статті наводяться і інші знахідки плейстоценової фауни з різних місць Львівської та Дрогобицької областей УРСР.

Г. І. Раскатов у 1953 р. публікує працю «К вопросу о четвертичной фауне, флоре и палеолите Восточных Карпат». Автор в своїх висновках спирається на матеріали Науково-природознавчого музею АН УРСР і подає докладний список знахідок викопних ссавців у західних областях України, головним чином у Прикарпатті. Короткі відомості про викопні звірі Прикарпаття дає в 1953 р. І. Ф. Андреєв. І. І. Колюшев у 1953 р. виступає із заміткою «Костные остатки из раскопок древнеславянского поселения на Радванке», а К. А. Татаринов у 1954 р. зробив повідомлення про четвертинну фауну ссавців західних областей УРСР. Нарешті, в 1955 і 1956 рр. І. Г. Підоплічко подав опис антропогенової фауни ссавців з Тернопільської області, а також видав фундаментальну монографію «Материалы по вивченню минулих фаун УРСР», випуск 2. В цій праці І. Г. Підоплічко звів усі розпоряджені відомості про знаходження викопних ссавців у межах республік починаючи з найдавніших часів до наших днів. В ній розглядається викопна фауна по районах кожної області. Відповідне місце відведено також викопній фауні, виявленій у західних областях республіки (Закарпатська, Дрогобицька, Станіславська, Чернівецька, Тернопільська, Львівська, Ровенська і Волинська).

Підсумовуючи результати вивчення теріофауни західних областей УРСР, слід відзначити, що за останні десять років у цій галузі зоології зроблено відносно багато, причому дослідження вітчизняних зоологів мають цілком новий характер. Основну увагу вони звертають на еколого-географічну характеристику видів і груп ссавців, що зустрічаються в певних ландшафтах. Це дозволяє дати правильну оцінку окремих видів звірів у біоценозах і визначити їх народногосподарське значення.

Першочерговим завданням на найближчі роки в галузі вивчення теріофауни західних областей УРСР є дальше розгортання досліджень з систематики і морфології ссавців, атоекології найбільш масових видів звірів, з зоогеографії, палеозоології, зокрема по вивченю викопної фауни антропогенових відкладів, господарського значення ссавців, причому треба зосереджувати увагу на аналізі динаміки чисельності ссавців і причинах коливань останньої. Саме тому актуальною є проблема плодючості видів. Необхідною є дальша розробка ефективних засобів боротьби з шкідливими видами.

Виконання цієї програми можливе при поліпшенні координації наукових досліджень як між вченими і установами України і всього Радянського Союзу, так і між радянськими вченими і вченими країн народної демократії, в першу чергу Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Румунії. Наукове співробітництво вчених-теріологів перелічених країн і зосередження зусиль на всеобщому критичному вивчені фауни Східних і Західних Карпат та суміжних територій буде запорукою з'ясування історії формування фауни і пізнання сучасної фауни ссавців.

ЛІТЕРАТУРА

Абеленцев В. И., Фауна, экология и хозяйственное значение рукокрылых Закарпатской области, Автореф. дисс., К., 1949.

Абеленцев В. И., О летучих мышах Закарпатской и других западных областей УССР, Труды Зоол. музея КГУ, т. II, 1950.

Андреев И. Ф., Материалы к изучению фауны птиц и млекопитающих Прикарпатья, Уч. зап. Кишинев. гос. ун-та, т. VIII, 1953.

Андреев И. Ф., Горбик П. В., Систематическая характеристика лесных мышей Прикарпатья, Уч. зап. Кишинев. гос. ун-та, т. XIII, 1954.

Андреев И. Ф., Горбик П. В., Горные популяции лесных мышей в Карпатах, Уч. зап. Кишинев. гос. ун-та, т. XXIII, в. 2, 1956.

Благосклонов К. Н., Особенности распространения мышевидных грызунов в западных областях Украины и южной Польше, Зоол. журн., т. XXV, вып. 1, 1946.

Васильків Я. М., До вивчення фауни мишуватих гризунів — шкідників сільськогосподарських посівів Львівської області, Бюл. наук. студ. конфер. ЛДУ, вип. 2, 1952.

Горбик П. В., До екології полівки темної на Буковині, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 27, 1956.

Довгань О. Р., К вопросу о влиянии посева многолетних трав на динамику численности мышевидных грызунов, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XI, 1955.

Кістяківський О. Б., Корнєєв О. П. та ін., Хребетні тварини Полісся, зб. «Нариси про природу і сільське господарство Українського Полісся», Вид-во Київськ. ун-ту, 1955.

Колюшев И. И., Краткий очерк фауны грызунов Закарпатской области, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. VIII, 1953.

Колюшев И. И., Костные остатки из раскопок древнеславянского поселения на Радванке (г. Ужгород), Научн. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. VII, 1953.

Колюшев И. И., Промысловые звери Закарпатья, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XI, 1955.

Колюшев И. И., Исследование фауны позвоночных животных Закарпатской области за 10 лет (1945—1955), Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XXI, 1956.

Колюшев И. И., Fauna наземних хребетних Закарпатської області, Тези доп. сесії Відділу біол. наук АН УРСР по вивченю флори і фауни Карпат, К., 1956.

Конюхович А. А., Fauna охотниче-промышленных животных Закарпатской области, Труды Моск. пушно-мехового ин-та, т. IV, 1953.

Левицька В. С., Матеріали про гризунів — шкідників культурних посівів гірської частини Іршавської округи Закарпатської області, Наук. зап. Львів. держ. ун-ту, т. XVI, вип. 5, 1949.

Марин С. Н., Экологические условия существования речного бобра на Украине и его разведение, Автореф. дисс., К., 1954.

Макушенко М. О., Шнаревич И. Д., До поширення та екології деяких промислових звірів Чернівецької області, Наук. зап. Львів. Наук.-природознавч. музею АН УРСР, т. III, 1954.

Мигулін О. О., Зоogeографічне районування УРСР на підставі поширення ссавців, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 27, 1956.

Молотков П. И., Мышевидные грызуны — бич буковых лесов Закарпатья, сб. Всесоюз. науч. инженерно-техн. об-ва лесной промышленности и лесного хозяйства, № 1—2, К., 1954.

Опалатенко Л. К., Татаринов К. А., Ховрах европейский на Приднестров'ї, ДАН УРСР, № 6, 1955.

Пастернак С. И., Татаринов К. А., Нові знахідки четвертинних ссавців на західному Поділлі, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 25, 1952.

Пастернак С. И., Татаринов К. А., Нові знахідки плейстоценової фауни на західному Поділлі, Наук. зап. Природознавч. музею Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. II, 1952.

Підоплічко И. Г., Новые данные о фауне позвоночных антропогенных отложений Тернопольской области, ДАН СССР, т. 100, № 5, 1955.

Підоплічко И. Г., Матеріали до фауни антропогенових ссавців Тернопільської області, Наук. зап. Природознавч. музею Львів. філіалу АН УРСР, т. V, 1956.

Підоплічко И. Г., Стан і завдання вивчення фауни викопних хребетних в західних областях УРСР, Тези доп. сесії Відділу біол. наук АН УРСР по вивченю флори і фауни Карпат, К., 1956.

Підоплічко И. Г., Матеріали до вивчення минулих фаун УРСР, вид. 2, К., 1956.

Полушкина Н. А., Экология, распространение и народнохозяйственное значение семейства куньих западных областей Украинской ССР, Автореф. дисс., Львов, 1955.

Полушкина Н. А., До біології темного тхора на заході України, Наук. зап. Природознавч. музею Львів. філіалу АН УРСР, т. V, 1956.

Постников Н. А., Охота на Львовщине, Львов, 1950.

Раскатов Г. И., К вопросу о четвертичной фауне, флоре и палеолите Восточных Карпат, Прикарпатья и Закарпатья, Бюлл. Комиссии по изуч. четвертич. периода, № 8, 1953.

Рудишний М. П., До поширення ондатри на Шацьких озерах, Наук. зап. Природознавч. музею Львів. філіалу АН УРСР, т. IV, 1955.

Сокур И. Т., Нові матеріали до фауни ссавців Закарпатської області, ДАН УРСР, № 5, 1949.

Сокур И. Т., Нові дані про фауну дрібних ссавців західного Полісся УРСР, ДАН УРСР, № 4, 1950.

Сокур И. Т., До питання про зоогеографічну характеристику Радянських Карпат, ДАН УРСР, № 3, 1951.

- Сокур І. Т., Звірі Радянських Карпат і їх господарське значення, К., 1952.
- Сокур І. Т., Зоогеографічне районування УРСР, К., 1952.
- Сокур І. Т., Господарське значення ссавців Закарпатської області і шляхи їх використання, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 25, 1952.
- Сокур І. Т., Мисливсько-промислові звірі західних областей УРСР, зб. «Питання розвитку продуктивних сил західних областей УРСР», 1954.
- Страутман Ф. І., Янушевич М. Г., Про коливання кількості деяких тварин на південних схилах Східних Карпат, Наук. зап. Львів. держ. ун-ту, т. VIII, вип. 4, 1948.
- Страутман Ф. І., Татаринов К. А., Матеріали до фауни хребетних тварин криволісся Східних Карпат, Наук. зап. Львів. держ. ун-ту. XVI, вип. 5, 1949.
- Страутман Ф. І., Бенедюк Г. О., Про поширеність мишовидних гризунів в рослинних асоціаціях Боржавських полонин, Праці Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. V, 1954.
- Страутман Ф. І., Роль мишевидних грызунов в растительных ассоциациях Боржавских полонин, Тезисы докл. III эколог. конфер., К., 1954.
- Страутман Ф. І., Рудишин М. П., Досвід масового і одночасного знищенння мишовидних гризунів на полях колгоспів Львівської області, Інформ. бюл. Н.-д. ін-ту землеробства і тваринництва західних р-нів УРСР, Львів, 1956.
- Татаринов К. А., Про нові місця знаходження темної полівки і полівки-економки на Україні, Наук. зап. Львів. наук.-природознавч. музею АН УРСР, т. I, 1951.
- Татаринов К. А., Знахідки довгувохі нічниці на Львівщині, Наук. зап. Львів. наук.-природознавч. музею АН УРСР, т. I, 1951.
- Татаринов К. А., Ондатра в верхов'ях Дністра и перспективы ее народнохозяйственного использования, Тезисы докл. II эколог. конфер., ч. 3, К., 1951.
- Татаринов К. А., Нарис фауни ссавців деревних насаджень району міста Львова, Наук. зап. Природознавч. музею Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. II, 1952.
- Татаринов К. А., Біоценотичні фактори поширення степового тхора на заході УРСР, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 25, 1952.
- Татаринов К. А., Fauna и хозяйственное значение насекомоядных и рукокрылых Советских Карпат и Прикарпатья, Тезисы докл. первой межобл. конфер. Чернов. ун-та, 1952.
- Татаринов К. А., Задачи реконструкции и обогащения фауны промысловых зверей Львовщины, Тезисы докл. первой межобл. конфер. Чернов. ун-та, 1952.
- Татаринов К. А., Ондатра у верхів'ях Дністра і перспективи її використання, Наук. зап. Природознавч. музею Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. II, 1952.
- Татаринов К. А., Звери західних областей УССР, Автореф. дис., Львов, 1953.
- Татаринов К. А., Новые находки в СССР длинноухой ночницы (*Myotis bechsteinii* Kühn, Mammalia, Chiroptera), Зоол. журн. т. XXXII, вип. 6, 1953.
- Татаринов К. А., Гризуни — шкідники сільськогосподарських культур західних і Закарпатської областей УРСР та методи боротьби з ними, Праці Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. I, 1953.
- Татаринов К. А., До питання про біологію і поширення сірої полівки у Східних Карпатах, Праці Ін-ту агробіол. АН УРСР, т. V, 1954.
- Татаринов К. А., К распространению и биологии снежной полевки в Восточных Карпатах, Бюлл. Моск. об-ва испыт. природы, т. LIX, вып. 1, 1954а.
- Татаринов К. А., Щури звичайні у верхів'ях Дністра, Наук. зап. Львів. наук.-природознавч. музею АН УРСР, т. III, 1954б.
- Татаринов К. А., Ондатра в західних областях УРСР і перспективи її використання, зб. «Питання розвитку продуктивних сил західних областей УРСР», 1954в.

- Татаринов К. А., Карпаты как охотничий район, в кн.: «Охота на Украине», К., 1954г.
- Татаринов К. А., Териогеографическое районирование западных областей УССР, Тезисы докл. III эколог. конф. ч. 3, К., 1954д.
- Татаринов К. А., Материалы к четвертичной фауне млекопитающих западных областей УССР, Геолог. сб. Львов. геолог. об-ва, № 1, 1954е.
- Татаринов К. А., Опалатенко Л. К., Екологія та господарське значення водяного щура у верхів'ях басейну Дністра, Наук. зап. Львів. наук.-природознавч. музею АН УРСР, т. III, 1954.
- Татаринов К. А., До питання про вертикальне поширення ссавців у Східних Карпатах, Наук. зап. Природознавч. музею Львів. філіалу АН УРСР, т. IV, 1955.
- Татаринов К. А., Материалы до вивчення антропогеної фауни ссавців західних областей УРСР, Зб. праць Зоол. музею АН УРСР, № 27, 1956.
- Татаринов К. А., Звірі західних областей України, К., 1956.
- Татаринов К. А., Елементи екології та шкідлива діяльність рудої лісової полівки в південно-західній частині України, Наук. зап. Природознавч. музею Львів. філіалу АН УРСР, т. V, 1956.
- Татаринов К. А., Материалы к экологии некоторых западноевропейских млекопитающих, распространенных на Украине, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XXI, 1956.
- Татаринов К. А., Ландшафты западных областей УССР, количественная и хозяйственная характеристика их териофауны, Тезисы докл. второго совещания по ландшафтovedению, Изд-во ЛГУ, 1956.
- Татаринов К. А., Десятичні підсумки вивчення вітчизняними зоологами теріофауни південно-західної частини України, Тези доп. сесії Відділу біол. наук АН УРСР по вивченю флори і фауни Карпат, К., 1956.
- Турианин И. И., Материалы по экологии и эпидемиологическому значению синантропных грызунов в некоторых районах Закарпатской области, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XI, 1955.
- Турианин И. И., Материалы по экологии лесных мишевидных грызунов Закарпатской области, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XVI, 1956.
- Турианин И. И., Эколого-фаунистический обзор подсемейства полевок (Mammalia, Microtinae) Закарпатской области, Науч. зап. Ужгород. гос. ун-та, т. XXI, 1956.
- Шнаревич И. Д., Об ареалах карпатских белок, Уч. зап. Черновиц. гос. ун-та, т. VII, вип. 2, 1950.
- Шнаревич И. Д., Горизонтальні і вертикальні міграції карпатської білки, Наук. зап. Чернів. держ. ун-ту, т. XV, 1954.
- Шнаревич И. Д., Янголенко К. І., Стационарний розподіл крота і посилення його промислу на Буковині, Праці експедиції Чернів. ун-ту, т. I, 1955.
- Шнаревич И. Д., Нікітенко М. П., Fauna хребетних Радянської Буковини, Тези доп. сесії Відділу біол. наук АН УРСР по вивченю флори і фауни Карпат, К., 1956.
- Янушевич М. Г., Деякі дані про ссавців Закарпатської області, Доп. та повід. Львів. держ. ун-ту, вип. 1, 1947.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИЗУЧЕНИЯ ТЕРИОФАУНЫ ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ ОТЕЧЕСТВЕННЫМИ ЗООЛОГАМИ

К. А. Татаринов

Резюме

В статье приводится краткий обзор опубликованных с 1946 по 1956 г. отечественными зоологами-териологами работ по распространению, зоогеографическому районированию, биологии, ко-

лебаниям численности и хозяйственному значению млекопитающих западных областей Украины. Рассматриваются фаунистические комплексы и их связь с ландшафтными зонами указанной территории СССР.

Отмечено, что изучением териофауны за последние 10 лет (1946—1956 гг.) занимались зоологи Киева, Львова, Черновиц, Ужгорода, Москвы и некоторых других городов, опубликовавшие оригинальные обобщающие работы.

Указано, что исследование териофауны западных областей Украины за годы советской власти намного продвинулось вперед, совершенно иным стал характер наблюдений. Основное внимание уделяется эколого-географической характеристики видов и групп млекопитающих, встречающихся в определенных ландшафтах. Это позволяет правильнее оценивать участие млекопитающих в биоценозах и определять их хозяйственное значение.

RESULTS OF A STUDY OF THERIOFAUNA FROM THE WESTERN REGIONS OF THE UKRAINE BY NATIVE ZOOLOGISTS

K. A. Tatarinov

Summary

A brief review is given of papers published from 1946 to 1956 on the distribution, zoogeographic zoning, biology, variation in numbers and economic importance of the mammals of the western regions of the Ukraine. The faunistic complexes are examined and their connection with the landscape zones.

Within the last decade (1946—1956) the zoologists of Kiev, Lvov, Chernovitsy, Uzhgorod and Moscow have published many original generalizing papers.

The study of the theriofauna of the western regions of the Ukraine has not only advanced, but has changed in respect to the nature of the observations. Special attention is being paid to the ecological and geographical characteristics of species and groups of mammals encountered on definite landscapes. This makes it possible to evaluate the part played by mammals in the biocoenoses and to draw conclusions as to their economic importance.

ЗАРАЖЕНІСТЬ КОРОПІВ ПАРАЗИТАМИ В СТАВКАХ З РІЗНИМ ВОДОПОСТАЧАННЯМ

O. P. Кулаківська, B. M. Ivasik

Для успішної боротьби з паразитарними захворюваннями риб у коропових рибних господарствах необхідно знати джерела і шляхи зараження риб паразитами.

В басейні верхів'я Дністра знаходиться 14 державних повно-системних коропових господарств, розташованих на різних ділянках річки: гірських, низинних, в самій долині Дністра, на його притоках і т. д. В деяких з цих господарств протягом останніх чотирьох-шести років час від часу спостерігаються спалахи різних хвороб, які спричиняють масову загибель риби. Так, в рибгоспі «Комарне» в результаті епізоотії, викликаної дактилогірусом (*Dactylogyrus vastator*), відхід мальків у малькових ставках становив 57,2%, а у вирослих — 69%. В тому самому рибгоспі в 1951 р. відзначена загибель річників, яка була наслідком масового зараження їх цестодою *Caryophyllaeus fimbriiceps*, а протягом 1948—1953 рр. спостерігався масовий відхід зарибку (до 90%) від захворювання, викликаного змішаною інфекцією міксоспоридій, кокцидій і краснухи. Проведення різних оздоровчих заходів (купання риби у сольових ваннах, осушення ставків) не дало позитивних результатів. Після літування в нагульному ставу рибгоспу «Комарне» зараження риб паразитами досягло значно вищого ступеня, ніж до літування. Необхідно було з'ясувати причини такого явища, тобто визначити джерело і шляхи зараження ставкових риб паразитами.

Рибні господарства басейну Дністра для вивчення цього питання зручні, оскільки частина з них сполучена з річковою системою в різних ділянках Дністра, інші — ізольовані з джерельним водопостачанням.

Ряд дослідників (Ляйман, 1949; Головков і Абросов, 1952, та ін.) вважає, що в ставкові рибні господарства паразити заносяться з відкритих водойм, тобто з річок і озер.

ЗМІСТ

Палеонтологія

П. П. Балабай, До вивчення птераспід нижнього девону Поділля. Повідомлення I	3
С. І. Пастернак, С. П. Коцюбинський, Велетенський амоніт <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre з Волино-Подільської плити	22
С. П. Коцюбинський, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. з верхньотуронських відкладів Волино-Подільської плити	27
К. А. Татаринов, Знахідки часничниць (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) у четвертинних відкладах західного Поділля	32
С. І. Пастернак, Палеонтологічні колекції науково-природознавчого музею АН УРСР	36

Зоологія

Ф. І. Страутман, Зміни в орнітофауні західних областей України в ХХ ст.	42
К. А. Татаринов, Результати вивчення теріофауни західних областей України вітчизняними зоологами	49
О. П. Кулаківська, В. М. Івасик, Зараженість коропів паразитами в ставках з різним водопостачанням	63
О. П. Кулаківська, Матеріали до фауни паразитів риб водоїм західних областей України	69
I. К. Загайкевич, До вивчення кормових зв'язків шкідливих лісовоих комах	78
Я. В. Брицький, В. І. Здун, Нові дані про деяких комах-шкідників цукрових буряків Львівської області	84
Ф. І. Страутман, Нарис орнітофауни Радянських Карпат	87
I. І. Турянін, До фауни гамазових кліщів Закарпатської області УРСР	93

Ботаніка

В. М. Мельничук, Огляд родів <i>Grimmia</i> та <i>Dryptodon</i> бриофлори УРСР	97
К. А. Малиновський, Структурні і флористичні зв'язки деяких фітоценозів субальпійського пояса Українських Карпат і питання їх генезису	116
Т. К. Зеленчук, Запаси насіння в ґрунті пасовищ Дублянської долини в околицях Львова	123

СОДЕРЖАНИЕ

Палеонтология

П. П. Балабай, К изучению птераспид нижнего девона Подолии. Сообщение I	20
С. И. Пастернак, С. П. Коцюбинский, Гигантский амонит <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre с Волыно-Подольской плиты	26
С. П. Коцюбинский, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. из верхнетуронских отложений Волыно-Подольской плиты	30
К. А. Татаринов, Находки чесночниц (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) в четвертичных отложениях западной Подолии	35
С. И. Пастернак, Палеонтологические коллекции Научно-природоведческого музея АН УССР	40

Зоология

Ф. И. Страутман, Изменения в орнитофауне западных областей Украины в ХХ ст.	48
К. А. Татаринов, Результаты изучения теріофауны западных областей Украины отечественными зоологами	61
О. П. Кулаковская, В. М. Ивасик, Зараженность карпов паразитами в прудах с различным водоснабжением	68
О. П. Кулаковская, Материалы к фауне паразитов рыб водоемов западных областей Украины	76
И. К. Загайкевич, К изучению кормовых связей вредных лесных насекомых	82
Я. В. Брицкий, В. И. Здун, Новые данные о некоторых насекомых — вредителях сахарной свеклы Львовской области	86
Ф. И. Страутман, Очерк орнітофауны Советских Карпат	92
И. Турянин, К фауне гамазовых клещей Закарпатской области УССР	96

Ботаника

В. М. Мельничук, Обзор родов <i>Grimmia</i> и <i>Dryptodon</i> бриофлоры УССР	115
К. А. Малиновский, Структурные и флористические связи некоторых фитоценозов субальпийского пояса Украинских Карпат и вопросы их генезиса	121
Т. К. Зеленчук, Запасы семян в почве пастбищ Дублянской долины в окрестностях Львова	131